

פסח שני – מדוע?

[פרשת בהעלותך, שנת תשס"ו – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

בפרשתנו מסופר כי בני ישראל הקריבו קרבן פסח במדבר במועדו. (י"ד ניסן) ובכל זאת – "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא ויאמרו וכו' למה נִגְרַע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל? ויאמר משה, עֲמְדוּ ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (במדבר ט, ו-ח).

אנו יודעים את ההמשך, שה' התקין שכל מי שבמועדו הוא טמא לנפש או שהיה בדרך רחוקה, יכול להקריב אותו הקרבן לאחר זמן, בפסח שני. (י"ד אייר)

וכל הענין תמוה.

באיזה מצוה נוספת נמצא שנותנים למפסיד "הזדמנות חוזרת" לתקן מה שהפסיד?
מי שלא היה לו אתרוג בסוכות, כלום נתקן לו להביא בחודש הבא?
מי שלא תקע בשופר בראש השנה, יתקע ביום כיפור? ומה נשתנה כאן?

אלא מכאן למדנו כמה גדול הוא הנושא של קרבן פסח.

בספר החינוך (מצוה ש"פ) מסביר:

"לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכולם בחידוש העולם. כי אז עשה עמנו הקב"ה נסים ונפלאות גדולות, ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים וכו' והאמינו כולם שהקב"ה ברא את העולם יש מאין בעת שרצה וכו'. וענין חידוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו וכו'. על כן היה מרצונו לזכות במצוה זו הנכבדת כל איש מישראל. ואל יעכבהו אונס וריחוק-מקום מלעשותה. וכו' ולפי שהוא יסוד גדול בדת, הגיע החיוב ג"כ על הגר שנתגייר בין פסח ראשון לשני, וכן קטן שהגדיל בין שני הפסחים (בין י"ד ניסן לי"ד אייר) שחייבים לעשות פסח שני". עכ"ל.

"ספר החינוך" קָצַר, אבל עָרְפוּ החינוכי של סיפור יציאת מצרים מבואר יותר ע"י **הרמב"ן**, [שמות יג, טז]
נביא לשונו בקצרה – "ועתה אומר לך כלל, בטעם [של] מצוות רבות.
הנה מעת היות עבודה זרה בעולם החלו הדעות להשתבש באמונה:
1) מהם, כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון (ואין לו בורא) וכו'.
2) ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית (של ה' במעשיהם של בני אדם) ואמרו איך יָדַע ה'?
3) ומהם שיוודו בידיעה, אבל מכחישים שיש השגחה (לתת שכר ועונש, או להציל את האדם ממצבים מסוכנים). ויעשו אדם כדגי הים, שלא ישגיח ה' בהם".

וממשיך – "וכאשר ירצה ה' ויעשה נס ומופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדיעות האלה כולם וכו'. וכאשר יהיה הנס הזה נגזר (ונתפרסם) תחילה מפי נביא, יתברר עוד אמיתת הנבואה, כי ידבר ה' עם האדם, ותתקיים בזה התורה כולה (תתברר שה' גם דיבר עם משה רבנו).

לכן אמר הכתוב, (בענין יציאת מצרים, כנגד 3 הטענות הנ"ל):

- 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ' (שמות ח, יח) להורות על **ההשגחה**, כי לא עזב אותם למקרים. [כנגד 3]
- ואמר 'למען תדע כי לה' הארץ' (שמות ט, כט) להורות על **חידוש העולם**. (בריאתו יש מאין). [כנגד כת 1]
- ואמר 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ' (שמות ט, יד) להורות על היכולת, **שה' הוא שליט בכל**, אין מעכב בידו. כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים". [כנגד כת 2]

ומסכם רמב"ן – "לכך) יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין זה כמו שחייב (עונש) כרת באכילת חמץ ובעזיבת (קרבן) הפסח" עכ"ל לענינו.

כלומר, עונש כרת הוא בעיקר רק על העובר מצוות מסוימות שהן בלא תעשה. אבל במצוות שהן בקום ועשה, ורק בהזנחת שתיים בלבד, **מילה והקרבת קרבן פסח**, יש ג"כ עונש כרת.

[הערה. הרמב"ם בפירושו המשנה למסכת אבות ב,א – "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע שכרן של מצוות" כותב – כיצד נדע מהי הקלה ומהי החמורה, אם אין אנו יודעים שכרן? שהרי לפי גודל השכר היה לנו לדעת, וממילא כיון שאין יודעים מהשכר, שוב איננו יודעים מהי הקלה ומהי החמורה, וא"כ מה הזהיר לנו החכם בזה?

אלא שדרך **חומרת העונש** יידע האדם גודל השכר, ושוב יש לנו כיוון מהי מצוה חמורה ומהי קלה. – ושים לבך לסדר חומרת העוונות שקנה הרמב"ם, והם 8 מדרגות במצוות **לא תעשה**, (מן החמור לקל) –

סקילה, שריפה, הרג, חנק, **כרת**, מיתה בידי שמים, מלקות, לאו שאין לוקין עליו. –

עונש פְּרַת הוא חמישי, משמע שיותר חמור המחלל שבת (=סקילה), מן המבטל ברית מילה וקרבן פסח שהם בכרת.

אבל עם זאת, **במצוות עשה** לא בכולן נתבאר עונש המבטל, אלא בקצתן, וצא ולמד מחומרת העונש על גודל המצוה – שאינו דומה המבטל שבת שהוא בסקילה, למבטל פסח שהוא בכרת, למבטל מצוות עשיית גג שלא פורש בה עונש. ועל זה כיון התנא, "שאיין אתה יודע שכרן של **כל** המצוות", והיינו **מצוות עשה**, שבהן הרי לא נכתב עונש, שממנו היית למד ומקיש על חומרתן. עד כאן]

נוסף על כל זה, מבחינה ציבורית היתה זו המצוה הראשונה אשר בניי קיימו ע"י חבורות ובתי אב (שמות יב,א). כי מצוות קידוש החודש שקדמה לכך, נמסרה לבית דין בלבד. אבל בקרבן פסח השתתפו בו כל אחד ואחד מאתנו. ובדומה לזה, גם מצוות ברית מילה היא המצוה הראשונה המתקיימת ע"י כל יחיד ויחיד בחייו האישיים. וגם מצוה זו היתה ראשונה ליהודים במצרים. "ואומר לך בדמיך חיי" (יחזקאל טו, ו) ודרשו על כך חז"ל: דם ברית, ודם פסח (שמות רבה, יז, א). הרי כל החיים הם המשך מן ההתחלה המוצלחת.

ובזה אפשר להבין פסקא תמוהה ברש"י (ע"פ המכילתא), על הפסוק "וכי יגור אתך גר, ועשה פסח לה' וכו' והיה כאזרח הארץ" (שמות יב, מח) זו לשונו: "יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד (באותו זמן שהתגייר כלומר אפילו באמצע משך השנה)? תלמוד לומר 'והיה כאזרח הארץ'. מה אזרח בארבעה עשר (בניסן), אף גר בארבעה עשר" עכ"ל. **זאת אומרת**, שהיה עולה על דעתנו כי בהיכנסו של הגר לכנסת-ישראל, מוטל גם עליו להביא באותה עת קרבן פסח. וצריך עיון, משום מה יביא באמצע השנה? אבל לפי דברים שהבאנו מ"ספר החינוך", ויותר מזה מהרמב"ן, הענין מבואר.

ומכאן אור-חוזר על גדולת הקרבן הזה, שהמחמיץ האפשרות להקריבו במועדו, ה' העניק לו תאריך שני, **כדי להציל אותו אדם מההפסד**.

אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו.